

به ناوی خودای به خشندهو میهره بان

به ناوی گه نه وه

پهرله مانی کوردستان - عیراق

پشت به حوکمی بر گهی (1) له ماددهی (56) ی یاسای ژماره (1) ی سالی 1992 ی
هموار کراوو، له سهه داوای ژماره ی یاسایی ئەندامانی پهرله مان، پهرله مانی کوردستان - عیراق له
دانیشتی ئاسایی ژماره (28) ی رۆژی 2011/6/21 برپاری دهرچواندنی ئەم یاسایه ی دا:

یاسای ژماره (8) ی سالی 2011

یاسای بهرهنگاربوونهوی خیزان له توند و تیژی له ههریمی کوردستان - عیراق

ماددهی یه کهم:

مه بهست لهم زاراوانه ی خواره وه مانا کانی بهرام بهریانه بۆ مه بهستی ئەم یاسایه:

یه کهم: ههریم: ههریمی کوردستان - عیراق.

دووه م: خیزان: کۆمه له کهسیکی سروشتین، په یوهندی هاوسه رگیری یان خزمایه تیان تا کو پله ی
چواره م ههیه و ئەوانه ی به پی یاسا هاتوونه ته ناو خیزانه وه.

سیه م: توند و تیژی خیزانی: ههر کرداریک یان وتهیه ک یان ههره شه یان پی لییکریت له سهه
بنه مای جووری کۆمه لایه تی له چوارچیه ی په یوهندی خیزانیدا که له سهه بنه مای
هاوسه رگیری یان خزمایه تی تا پله ی چواره م بنیات نرابی و ئەوانه ی به پی یاسا هاتوونه ته
ناو خیزانه وه ئەشی له باری جهسته یی و جنسی و دهر و ونیه وه زیانیان پی بگه یه نی و ماف
و نازادیان له دهست بدات.

چواره م: دادگا: دادگای بهرهنگاربوونهوی توندوتیژی خیزانی.

ماددهی دووه م:

یه کهم: ههر کهسیک که په یوهستی هه بی به په یوهندیه کی خیزانی، ئەنجامدانی توندوتیژی له
چوارچیه ی خیزاندا لی قه دهغه ده کری له وان هه ش: توندوتیژی جهسته یی و جنسی و
دهر و ونی و، ئەم کرده وان هه ش وه ک نمونه به توندوتیژی خیزانی داده نریت:

1- هاوسه رگیری به زۆر.

2- هاوسه رگیری ژن به ژن (شغار) و منداڵ به شوودان.

3- به شوودان له جیاتی خوین.

4- لیک جو دا کردنه وه ی به زۆر (الطلاق بالا کراه).

5- برینی په یوهندی کۆمه لایه تی (صلة الارحام).

6- میرد به زۆر ژنی خو ی ناچاری به دره وش ی و کاری داوین پیسی بکات.

7- خهته نكردنى ميبينه.

8- ناچار كردنى تاكه كانى خيزان بو جيھيشتنى فەرمانبەريەتى بە نارەزايەتى خويان.

9- ناچار كردنى منداڭ بو كار كردن و سوال كردن و بە جيھيشتنى خويندن.

10- خو كوشتن له ئەنجامى توندوتىژى خيزان.

11- له بار بردن له ئەنجامى توندوتىژى خيزان.

12- ليدانى تاكه كانى خيزان و منداڭ بە ھەر بيانوويەك بيت.

13- سووكايەتى پى كردن و جنيودان و جنيو دان بە كەس و كارو بە كەم سەير كردنى و

نازاردانى و گوشار بو هينانى دەروونى و پيشيل كردنى مافە كانى و بەزور سەر جيى كردن.

دووهم: بو زيان پيکهوتوو له توندوتىژى خيزانى ھەيه زامنكارى پاراستنى له توندوتىژى ھەبيت.

سيپھم:

1- داوا له كيشەى توندوتىژى خيزانى لە لايەن زيان پيکهوتوو يان ئەو ھى بە پيى ياسا شوينى

دەگریتەو دەجووليتري و دادگا يان ليكۆلەرهو ھە يان بەرپرسي بنكەى پوليس يان داواكارى

گشتى لى ئاگادار دەكاتەو ھە.

2- لەسەر كارمەندانى بواری تەندروستى و پەروەردە و بنكە فەرميە كانە بو ھاوكارى كردنى

قوربانينانى توندوتىژى خيزانى ھەوال بەدن.

چوارەم: ريکارە كانى ليكۆلەينهو ھە و دادگايى كردن لە كيشە كانى توندوتىژى خيزانى نھينى

دەبيت.

ماددەى سيپھم:

يەكەم: دادگايە كى تايبەتمەند بە بابەتە كانى بەرەنگار بوونەو ھى توند و تىژى خيزانى بە پيى (ياساى

دەسەلاتى دادوھري ھەريم) ژمارە (23) ى سالى 2007 پيكدەھيتري.

دووهم: پيوستە لەسەر وەزارەتى كارو كاروبارى كۆمەلايەتى لە ھەريم شوينى ھەوانەو ھە بو

قوربانينانى توند و تىژى خيزانى داين بكات.

سيپھم: قوربانينانى توندوتىژى خيزانى توري پاراستنى كۆمەلايەتى بيانگريتەو ھە.

چوارەم: لەسەر وەزارەتى تەندروستى بە ھەماھەنگى لەگەل وەزارەتى كارو كاروبارى كۆمەلايەتى

چاوديري تەندروستى دەستەبەر بکەن و سەر لەنوى شيانندن بو زيان پيکهوتووانى توندوتىژى

خيزانى بکەنەو ھە.

پنجەم: بەرپو ھەرايەتى گشتى نھيشتنى توندوتىژى دژى ئاھرەت لە وەزارەتى ناو خو بە بەدواداچوون بو

كيشە كانى توندوتىژى خيزانى دەكات.

شەشەم: لەسەر وەزارەتی ناوڤۆیە بەشیکی تایبەت لە ناو پۆلیس بکاتەووە کە بەشیوێهەکی بنەرەتی لە پۆلیسی ئافرەت پینکھاتیب و هەلس و کەوت لە کیشەکانی توندوتیژی خێزانی بکەن.

هەوتەم: لەسەر وەزارەتی ناوڤۆ و دەستە فەرمییە پەسپۆرەکانە ریکلام بۆ رۆشنیریەتی بەرەنگار بوونەووی توندوتیژی خێزانی بکەن.

ماددەى چوارەم:

یەكەم: دادگای تایبەتمەند لە کاتی پینوستدا یان لەسەر داوای یەکیک لە تاکەکانی خێزان یان ئەووی نوێنەراییەتی دەکات (فەرمانی پاراستن) وەك ریکاریکی کاتی بۆ پاراستنی توندوتیژی خێزانی دەرەبکات، بەمەرجی فەرمانە کە ماووی پاراستنە کە لە خو بگریت و لەسەر دادگاشە بەپیی پینوست درێژی بکاتەووە.

دووهم: پینوستە ئەووی داوای پاراستنی کردووە واز لەو فەرمانە بەپیی هاتنە کایە شتی نوێ و لەسەر دادگاشە تەئکید لەو بکاتەووە کە داوای هەلۆهساندنەووە کە بە ئارەزوو پینشکەش کراوە و لە بەرژەوهندی زیان لیکەوتووە.

سێهەم: فەرمانی پاراستن ئەمانە لەخو دەگری:

1- بەلینامەیهک لە شکات لی کراو کە دەست درێژی ناکاتە سەر زیان لیکەوتوو یان هەر تاکیک لە تاکەکانی خێزان.

2- گواستنەووی قوربانی بۆ نزیکتەین نەخۆشخانە یان بنکەى تەندروستی بۆ چارەسەرکردنی لە کاتی پینوستدا یان ئەگەر قوربانی خوێ ئەمەى داوا کرد.

3- بەرپاریکی دادگا و بۆ ئەو ماوویە کە بە مەترسی بۆ سەر شکاتکەر یان بۆ سەر هەر تاکیک لە تاکەکانی خێزان دەزانری نابی رینگا بەشکات لیکراو بدریت بچیتە مالى خێزانی.

چوارەم: لە حالەتی پینشیل کردنی فەرمانی پاراستن، سەرپینچیکەر بۆ ماوویە کە دەگری کە لە

(48) سەعات زیاتر نەبی یان بە غەرامەیهک سزا دەدری کە لە (300,000) هەزار دینار

کەمتر نەبی.

ماددەى پینجەم:

پینوستە لەسەر دادگا لایەنەکانی شکایەت رەوانەى لیژنەیهک بکات کە لەشارەزا و پەسپۆران پینک دەهینری بۆ چاکردنەوی نیوانیان پینش ئەووی کیشە کە رەوانەى دادگای تایبەتمەند لەو کیشانە بگریت کە ئەشى ئاشتەواییان تیدا بگریت، بەمەرجی کار لە ریکارەکانی پاراستن نەکات کە لەم یاسایەدا هاتووە.

ماددهى شه شهه:

له گهل زيان نه گه ياندن به ههر سزايه كى توندتر كه دهقى له ياساكانى بهر كارى ههر يمددا هاتوو ه:
يه كهه: ههر كه سيك هانى نه نجامدانى كرده وهى خه ته نه كردنى ميينهى دا به غه رامه يه كه سزا
ده دريت كه له (1,000,000) يهك ميلون دينار كه متر نه بى و له (5,000,000) پينج
مليون دينار زياتر نه بى.

دووهم: ههر كه سيك كرده وهى خه ته نه كردنى ميينهى نه نجامدا يان به شدارى تيدا كرد سزاي
به ند كردنى بو ماوه يهك ده يگر ته وه كه له (6) مانگ كه متر نه بيت و له (2) دوو ساليش
زياتر نه بيت و غه رامه يه كيشى لى و هره گيرى كه له (2,000,000) دوو مليون دينار
كه متر نه بيت و له (5,000,000) پينج مليون دينار زياتر نه بيت يان به يه كيك له و
دوو سزايه.

سپهه: ههر كه سيك كرده وهى خه ته نه كردنى ميينهى ناكامى نه نجام دا يان به شدارى تيدا كرد
سزاي به ند كردن بو ماوه يهك ده يگر ته وه كه له (1) ساليك كه متر نه بيت و له (3)
ساليش زياتر نه بى و غه رامه يه كيشى لى و هره گيرى كه (5,000,000) پينج مليون
دينار كه متر نه بيت و له (10,000,000) ده مليون دينار زياتر نه بيت يان به يه كيك
له و دوو سزايه.

چوارهم: بارى تاوانكار توندتر ده بى نه گهر بكه ره كه پزيشك بو، يان ده رمان ساز بو، يان
كيميايى بو، يان مامان بو، يان ياريد ده ره كانيان بوون و له سه ر داد گاشه فرمان بدات
پيشه كه يان كار كه ي بو ماوه يهك لى قه ده غه بكات كه له سى سال زياتر نه بيت.

ماددهى حه وه ته:

له گهل زيان نه گه ياندن به ههر سزايه كى توندتر كه ده قه كه ي له ياسا كار پيكر اوه كانى ههر يمددا
هاتوو ه:

ههر كه سيك توندوتيزييه كى خيترانى نه نجام بدات بو ماوه يهك سزاي به ند كردن ده يگر ته وه كه
له شهش مانگ كه متر نه بيت و له سى ساليش زياتر نه بيت و به غه رامه يهك كه له يهك مليون
دينار كه متر نه بيت و له پينج مليون دينار زياتر نه بيت يان به يه كيك له و دوو سزايه.

ماددهى هه شه ته:

حوكه كانى ياساى سزادانى عيراقى ژماره (111) ي سالى 1969 ي هه مواركراو و ياساى
ئوسوولى داد گايى كردنى سزايه كانى ژماره (23) ي سالى 1971 ي هه مواركراو و ياساى
هه مواركردنى پياده كردنى ياساى بارى كه سى تي ژماره (15) ي سالى 2008 و ياساكانى ديكه ي
بهر كار له ههر يه پياده ده كر ين نه گهر هيج ده قيك له م ياسايه دا له سه رى نه هاتوو.

ماددهى ئۆيەم:

پيويستە لەسەر ئەنجومەنى وەزيران و لايەنە پەيوەندىدارەكان حوكمەكانى ئەم ياسايە جيپەجى بکەن.

ماددهى دەيەم:

ئەم ياسايە لە رۆژى بلاوبونەوہى لە رۆژنامەى فەرمى (وہقائىعى كوردستان) جيپەجى دەكریت.

محمد قادر عبدالله

(د. كەمال كەركووكى)

سەرۆكى پەرلەمانى كوردستان - عىراق

هۆيە پيويستىەكان

توندوتىژى خيژانى دياردەيەكى نەرينى دژ بە پره‌نسىپەكانى شەريعتە ئاسمانىيەكان و مافەكانى مرۆڤە و لەبەرئەوہى خيژان بنەمايەى كۆمەلگايە و لە پيناو پاراستنى لە ھەلۆشانەوہ و پاراستنى تاكەكانى و ھەرگرتنى ريكارى ياسايى بۆ دروستى و سەقامگىرى و قەدەغە كردنى توندوتىژى خيژانى بەريگايى خۆپاراستن بەر لە روودانى و گەران بەدواى دۆزىنەوہى چارەسەرى چاكسازى و چارەكردن دواى روودانى، بۆيە ئەم ياسايە دەرچوویندرا.